

درس خارج فقه حضرت آیت الله مسینی بوشهری (دامت برکاته)

موضوع کلی: فصل فی حکم دائم الحدث

تاریخ: ۶ آبان ۱۳۹۹

موضوع جزئی: کیفیت نماز خواندن دائم الحدث

مصادف با: ۱۰ ربیع الاول ۱۴۴۲

سال تحصیلی: ۱۴۰۰-۱۳۹۹

جلسه: ۲۰

«الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطاهرین و اللعن علی اعدائهم اجمعین»

خلاصه جلسه گذشته

بحث در حکم مسلوس و مبطون بود. عرض شد که روایاتی مربوط به مسلوس و مبطون وارد شده‌اند که در جلسه گذشته روایاتی که در رابطه با مسلوس وارد شده بودند ذکر و بررسی شدند.

روایات مربوط به مبطون

روایت اول: عَنْ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ؛ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (ع) عَنِ الْمَبْطُونِ، فَقَالَ: «يَبْنِي عَلَى صَلَاتِهِ»^۱.

دو احتمال در رابطه با تعبیر «یبنی علی صلاته» که در روایت مذکور، آمده است، مطرح شده است:

احتمال اول، اینکه مراد از تعبیر «یبنی علی صلاته» این است که اگر در اثناء نماز، غائط از شخص خارج شود، وضو بگیرد و سپس نمازش را ادامه بدهد.

احتمال دوم، اینکه مراد از تعبیر «یبنی علی صلاته» این است که اگر در اثناء نماز، غائط از شخص خارج شود، اعتنا نکند و نمازش را ادامه دهد.

به نظر می‌رسد که احتمال دوم، صحیح باشد، یعنی اگر در اثناء نماز، غائط از شخص خارج شود نباید به آن اعتنا کند و نمازش را ادامه می‌دهد و نیازی به وضو گرفتن در اثناء نماز نیست. بنابراین، از روایت مذکور، استفاده می‌شود که وضوی شخص مبطون برای نماز خواندن کفایت می‌کند و اگر در اثناء نماز غائط از او خارج شد نیازی به وضوی مجدد نیست.

روایت دوم: رَوَى مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع)؛ أَنَّهُ قَالَ: «صَاحِبُ الْبَطْنِ الْغَالِبِ يَتَوَضَّأُ وَيَبْنِي عَلَى صَلَاتِهِ»^۲.

به نظر می‌رسد که دلالت این روایت بر مدعا اظهر از روایت اول است چون معنای این روایت این است که کسی که غالباً غائط از او دفع می‌شود، وضو می‌گیرد و نمازش را می‌خواند [و اگر در اثناء نماز غائط از او خارج شود، اعتنا نمی‌کند و نمازش را ادامه می‌دهد].

روایت سوم: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُكَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع)؛ قَالَ: «صَاحِبُ الْبَطْنِ الْغَالِبِ يَتَوَضَّأُ ثُمَّ يَرْجِعُ فِي صَلَاتِهِ فَيَتِمُّ مَا بَقِيَ»^۳.

در نقل صاحب حدائق (ره)، کلمه «الغالب» نیامده است و در نقلی که در کتاب وافی آمده است کلمه «ثم یرجع» نیامده است.

۱. شیخ حر عاملی، وسائل الشیعة، ج ۱، کتاب الطهارة، ابواب نواقض الوضوء، باب ۱۹، ص ۲۹۷، ح ۳.

۲. شیخ صدوق، من لایحضره الفقیه، ج ۱، کتاب الطهارة، ابواب الصلاة و حدودها، باب صلاة المريض و المغمی علیه و الضعیف و المبطون و...، ص ۳۶۳، ح ۱۰۴۳.

۳. شیخ حر عاملی، وسائل الشیعة، ج ۱، کتاب الطهارة، ابواب نواقض الوضوء، باب ۱۹، ص ۲۹۸، ح ۴.

مفاد روایت مذکور، این است که اگر در اثناء نماز از مبطون، غائط خارج شود، وضو می‌گیرد و سپس باقیمانده نمازش را می‌خواند. روایت مذکور، با روایت دوم، بلکه با روایت اول، معارض است چرا که در آن دو روایت آمده بود که اگر در اثناء نماز از مبطون، غائط خارج شود به آن اعتنا نمی‌کند و نمازش را ادامه می‌دهد و نیازی به وضو گرفتن در اثناء نماز نیست، ولی در این روایت آمده است که شخص مبطون باید وضو بگیرد و سپس نمازش را ادامه دهد و تمام کند.

عرض می‌شود که تعارضی در کار نیست چون روایت سوم سنداً ضعیف است زیرا طریق شیخ به عیاشی ضعیف است و همچنین، عادتاً بعید است که راوی واحد (محمد بن مسلم) از امام واحد (امام باقر (ع)) یک مسأله را سه بار بپرسد و امام (ع) در هر مرتبه پاسخی غیر از پاسخ مرحله قبل بدهد. بنابراین، شاید بتوان گفت که هر سه روایت مذکور یا حداقل بعضی از این سه روایت، نقل به معنی شده‌اند، یعنی یا این روایات از جانب محمد بن مسلم نقل به معنی شده‌اند یا از غیر محمد بن مسلم نقل به معنی شده‌اند و چون مشخص نیست که چه لفظی از معصوم (ع) صادر شده است، نمی‌توان به این روایت اعتماد کرد و به وجوب وضو در اثناء نماز حکم کرد.

به علاوه اگر پذیرفته شود که روایات سه‌گانه مذکور، منقول به لفظ می‌باشند، عمل بر طبق روایت اخیر (روایت سوم) ممکن نیست، بلکه این روایت باید بر استحباب حمل شود، چون تعلیل مذکور در موققه سماعه [«فَإِنَّمَا ذَلِكَ بَلَاءٌ ابْتُلِيَ بِهِ فَلَا يُعِيدَنَّ إِلَّا مِنَ الْحَدَثِ الَّذِي يُتَوَضَّأُ مِنْهُ»] که در جلسه قبل به آن اشاره شد، ظهور در عموم دارد و آن دلیل به غیر مسلوس [یعنی مبطون] نیز تعمیم داده می‌شود لذا واجب نیست که شخص مبطون، در اثناء نماز دوباره وضو بگیرد و ادامه نمازش را بخواند، بلکه فقط استحباب وضو در اثناء نماز از روایت سوم فهمیده می‌شود.

ذکر کلمه «الغالب» در روایت سوم، حاکی از این است که غائط قطع نمی‌شود و به طور مستمر و پی در پی خارج می‌شود که از این لفظ فهمیده می‌شود که این روایت به فرض سوم [از صورت دوم که بعداً بررسی خواهد شد] که شخص برای تمام نمازها یک وضو می‌گیرد، برمی‌گردد و لذا حکم به وضو در اثناء نماز، برای شخصی که غالباً به طور مستمر غائط از او خارج می‌شود و قطع نمی‌شود، صحیح نیست و لفظ «الغالب» که در روایت آمده است، شاهد بر این است که این روایت باید بر استحباب حمل شود. خلاصه اینکه وضو در اثناء نماز برای شخص مسلوس و مبطون واجب نیست، هرچند که در اثناء نماز، بدون اختیار از آنها بول و غائط خارج شود.

«الحمد لله رب العالمين»